

Odlomak iz romana

Istanbulske rane - Šefit Ljajko

XXV

(strana 143.-150.)

Abaz je opet na klupi i čeka da se pojavi Uzair. Začudio se kojom brzinom Uzair stari i pomislio da se i on čudi njemu, jer vreme vredno radi posao za obojcu. Išao je poguren i mršaviji od njihovog poslednjeg susreta pre dva meseca. Kad je stigao prekori Abaza:

- Dok ti lenčariš kod kuće, ja ovde gomilam blago. Smestio je sanduk da ne smeta prolaznicima, disao je teško i brzo. Seo je i ćutao, za drugu rećenicu je morao da prikupi snagu.

- Zašto nisi dolazio tako dugo?

- Muče me noge.

- Muči i ti njih - našali se Uzair.

Abaz je došao sa namerom da nešto sazna o tajni sličnoj Uzairovoj. Hteo je da pita Uzaira da li je nekada nešto čuo o hadži Jusufu, da li je lutajući Istanbulom sreo nekoga koji ga je video ili pričao sa njim. Hiljade Goranaca je napustilo Goru ali je samo za hadži Jusufa i Uzaira ostala priča, koju prepričavaju ili pevaju ljudi u Gori.

- Da li neko zna koliko je Goranaca izgubljeno u Istanbulu, Solunu, Skoplju, Tetovu? - upita Abaz.

- Zašto izgubljeno, zar nam ovde nije lepo? Šta bi sada radio u Globočici? Sedeo bi na čepenecima, pušio čibuk i punio se grehova ogovarajući ljude. Pogledaj, tvoj štap vredi koliko jedno konjče tamo. Sedimo kraj Bosfora, gledamo ovu lepotu. Ja poznajem malo ljudi ovde, zašto bi ih brojao?

- Nikad me ne pitaš vidim li tu lepotu, gde su moje misli, šta mi je pred očima? Zar smo ovde bezgrešni? Svi ovamo ližemo ranu koja se zove Gora, a ona nikako da zaraste, krvari, sa njom i umiremo. Ližu je i leče svi Goranci gde god ih ima.

Dok je Abaz pričao, Uzair se osvrtao kao da traži tu ranu na sebi. Krivo mu jer je Abaz pogodio šta ga muči od dolaska, što zna za ranu o kojoj priča, a ubeđivao ga je u ono što ni sam nije verovao. Abaz nastavi:

- Svi smo mi ostavili nevesele priče, samo su neke tužnije i duže se pamte od običnih. Neke su i opevane. Čuo si za pesmu o Džemilji i hadži Jusufu? On je mnogo pre tebe došao ovde. Jesi li ga zatekao, ili čuo nešto o njemu?

- Nisam ga zatekao, niti video. Zatekao sam čoveka koji ga je video i razgovarao s njim. Zvao se Ajvaz. Bio je iz Radeše i prodavao je bozu po Istanbulu. Dolazio je ovde, ostao bi dve-tri godine i ponovo se vraćao. Jednom sam popio bozu kod njega, a on je kupio đevrek od mene. Tako smo se upoznali. Shvatio sam da voli razgovor pa sam ga rado slušao. Čuo sam mnogo priča od njega. Sa smehom mi je ispričao kako je kobila halvadžije iz Gore na trkama pobedila carske konje. Kad su pitali halvadžiju: "Kako si znao da će pobediti?" On im je odgovorio: "Kad je jedom pobegla i zbacila sanduke sa halvom, trčala je tako brzo, da konopci nisu dodirivali zemlju."

Pričao mi je da je po dolasku video hadži Jusufa. Dok je razvrstavao metalne novčiće i zadovoljan pevušio pesmu o Džemilji i Jusufu, preplašila ga je pojava visokog čoveka koji je oslonjen na štap slušao bozadžiju kako u zanosu peva pesmu. Ajvaz se prepao da mu ovaj ne pokupi pazar, hteo je ustati, ali mu je neznanac pokretom ruke dao do znanja da su mu namere časne. Čovek ga je tihim glasom, na goranskom jeziku, zamolio: "Nastavi da pevaš, stao sam samo radi pesme. Od koga si je čuo?" "Pevaju je otkad je Jusuf otišao iz Gore." "Da li znaš da je otpevaš od početka do kraja?" Ove su reči umirile Ajvaza, povukao je ruku sa novcem i počeo da peva:

Šo bilo čudo golemo,
vo tija selo Kruševo,
Jusuf ga turi Džemilja,
Džemilja mlada manesta,
Džemilja bela i crvena,
Džemilja fidan bosiljok,

Džemilja nišan vo selo,
Džemilja gorska hanema.

Jusuf se vraća od Prizren,
Od Bara se naturuje,
pvčari ge prašuješe:
- Ovčari, mladi čobani,
čije se ovja svatoji,
Od Bela Zemna nadolu?
- Ej more Jusuf hadžija,
oni se svi Šištijani,
na bele džokoj Jusuf jahnale,
Džemilja Jusuf, će ga zimaje,
daleko će ga, Jusuf, oneset,
vo tija selo, Jusuf, Šištejec.

- Razijo, ovčja pačunko,
zatvori vrata, pendžeri,
da ne gi čujem tupani,
ka će ga digaje Džemilja,
Džemilja, mlada manesta.

- Ne žalji Jusuf, ne želaj,
majka ti našla poarna,
poarna Jusuf i poubava,
Isljam-agina pljevnarka.

- Osedlaj mi sestro, kojna dorija,
da ga ispratim Džemilja,
do novoselske bačila,
do šišteečke grobišta.

- Svatoi svi Šištijani,
a će mi izin dadete,
Džemilja da ga darujem?
- Džemiljo, gorski trndafilj,
podigni duak nagore,

još jen put da se vidíme,
i halaf da se činime.
Daroji ti som donesov,
kapa so dukati - đerdan nareden,
od mene ti je amanet,
na druga oja ne ličet.

- Ej more, Jusuf hadžija,
ne digam duak od čelo,
od tebe imam avalje.
Zamalje Jusuf premalje,
ke novoseljske bačila,
na šišteječke grobišta.

Dok je prvao, s vremena na vreme, podigao bi pogled ka čoveku koji je stajao oslonjen na štap. Primetio je da su mu niz rohavo, nekada lepo lice, tekle suze. Kad je završio, Ajvaz ga je upitao: "Zašto plačeš?" Čovek, ne krijući suze, odgovori: "Zar nije tužno? Da li se u svim selima ovako peva?" "Ja je ovako znam. U drugim selima je malo drugačije pevaju. U nekom selu okrive Jusuf-hadžijinu majku, u nekom njegovu sestru, u nekom Džemilju." "Da li negde okrive Jusufa?", upita čovek. "Ne", odgovori mu Ajvaz, "ali bi trebalo najviše njega kriviti kad je mogao da ostavi takvu ženu." "Jesi li je možda nekad video?" Ajvaz je bio iskren: "Nisam, ali oni koji su je videli pričaju da je dosta propatila. Rodila je sina i dve ćerke. Lepotu i stas ostavila je kopajući njive. Neki pričaju da je i pored muka i starosti, koje su je stigle, lepota nije napustila. Ponekad radi kao "mešilja", hleb mesi za svadbe i sunete. Kažu da često spominje hadžiju Jusufa i kune njegovu majku i sestru. Pričaju ljudi da joj Jusuf šalje poklone. Zašto ti svo vreme plačeš? Da nisi možda poznao Jusuf-hadžiju?" Starac je sporo podigao glavu, obrisao namučeno, preorano lice i odgovorio: "Ja sam Jusuf, ja sam taj nesretnik o kome pevaš. Često je pevaš, više puta sam te čuo, bežao sam misleći da me poznaješ i da je u inat meni pevaš, ali sam danas sakupio snagu da je čujem do kraja. Ti si drugi čovek iz Gore s kojim sam razgovarao i, verovatno, poslednji. Znao sam još jednog iz Broda, bio mi je veliki prijatelj. Po njemu sam slao poklone Džemilji. Znam da ih je dobijala. Ovaj pojas koji imam na sebi, ona je poslala. Nikad ga ne skidam, često

rukom pređem preko njega kao da milujem Džemilju. Ostavio sam u amanet da me s njim ukopaju." Ova priča je teško pogodila Ajvaza. Ruka u kojoj su bili novčići se ponovo opusti i otvori. Sitan metalni novac se presijavao na suncu. Jusuf je gurnuo ruku u džep i izvadio dva velika zlatnika. Sagnuo se i spustio ih na Ajvazov dlan, među potamnele bozadžijske novčiće. "Jedan je za tvoj trud, za pesmu, a drugi ćeš dati Džemilji, ako je još živa, ili njenom sinu u Šištejec." Veliki zlatnici ispuniše ruku, a metalni novčići, kao postidjeni njihovim sjajem i veličinom, nestaše u ruci. Ajvaz je još dugo ostao nem. Kad je podigao oči, nikoga nije video. Da nije bilo zlatnika u njegovoj ruci, zakleo bi se da je sve bio san. Ovako, kada na jesen ode u Radešu i pokaže zlatnike, ljudi će mu poverovati da je video Jusufa.

Jusuf-hadžiju više niko nije video.

Umoran od priče, skrhan Jusufovom i svojom tugom, Uzair ustade, uze kolica i krenu. Abaz je gledao za čovekom koji se nije osvrtao, a korak bio sve sporiji i nesigurniji. Nazirao je Uzairov kraj, a znao je da ni njemu nije ostalo mnogo.

Kada Abaz izađe na obalu Bosfora, zahvati ga nevrema. Dok mu je hladna kiša šibala u lice, a talasi besno rikali, Abaz je zamišljao da se to Jusufov duh propinje, muči i ječi da savlada Sedmoglavu aždaju i da se preko balkanskih planina nađe pod Kalabakom, nad Šištevcem. Verovatno se tamo leluja duh Džemiljin i željno iščekuje da zagrljeni nestanu u prostor bez vremena. Još će mnogo Goranaca slušati ovu Jusuf-hadžijinu borbu nad Bosforom. Kad će pobediti sedmoglavu aždaju i kad će stići pod Kalabak, niko ne zna.